

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктору філологічних наук, професору,
професору кафедри теорії та практики
перекладу романських мов
імені Миколи Зерова
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Смущинській Ірині Вікторівні

Рецензія

доктора філологічних наук, професора,
професора кафедри романської філології
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ОХРИМЕНКО Валерії Ігорівни
на дисертацію **СИЗЬКО Марії Федорівни**
«Вплив мов корінного населення Еквадору
на лексичні та синтаксичні особливості іспанської мови
(на матеріалі публіцистичного дискурсу Еквадору)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлено потребою проведення досліджень у галузі лінгвістики з урахуванням соціолінгвістичного та лінгвопрагматичного аспектів досліджень мовних явищ, що відображає поліпарадигмальний характер сучасної лінгвістики, зокрема, в аспекті функціонування індигенізмів у сучасному еквадорському медіадискурсі, що є інституційним простором продукування okazionalizmів, neologizmів і, ширше, мовної норми. Проведення комплексного дослідження функціонування індигенізмів у сучасному іспаномовному масмедійному дискурсі Еквадору є актуальним, оскільки дозволяє визначити функціональні особливості та лінгвопрагматичний потенціал автохтонного компоненту еквадорського варіанту іспанської мови як маркера соціальної ідентичності. Коло проблематики пов'язане зі співвідношенням між частотністю вживання індигенізмів у сучасному еквадорському медіадискурсі та їхнім лінгвопрагматичним потенціалом. Масмедійні тексти розглядаються з позицій їхньої жанрової приналежності та комунікативно-прагматичної спрямованості, що функціонують в певному соціальному контексті і є культурно маркованими. У роботі здійснюється акцент на індигенізми як маркери індексальних функцій, що є носіями інформації про належність до певної спільноти, є оцінно маркованими та відображають певну ідеологічну орієнтацію.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). У рецензованій роботі проведено комплексне корпусно-дискурсивне дослідження індигенного компонента у сучасному іспаномовному публіцистичному дискурсі (на матеріалі публіцистики Еквадору). Запропоновано аналітичну модель для дослідження індигенного компонента в масмедійному просторі із поєднанням корпусних даних (частотність, дистрибуція, доменна локалізація) з їхньою лінгвопрагматичною та соціолінгвістичною індексацією. Створено типологізацію синтаксичних моделей інтеграції індигенізмів в іспаномовний публіцистичний текст із залученням до аналізу структурних параметрів та дискурсивних функцій, а також визначено інкорпоративний характер контактної динаміки індигенних елементів та граматичної системи іспанської мови на синтаксичному рівні. Запропонована інтегрована аналітична модель дослідження індигенізмів спирається на репрезентативну емпіричну базу. В результаті дослідження розроблено концептуальний континуум «лексема → соціальний індекс», що демонструє механізм трансформації індигенізму (від денотативної номінації до індексації соціальних значень і набуття конотативно-оцінних значень).

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Результати роботи є внеском у розвиток сучасної романістики. **Теоретичне значення** дисертації полягає в тому, що отримані в результаті дослідження дані дозволяють поглибити знання про особливості та закономірності мовних контактів в аспекті функціонування індигенного компонента в масмедійному дискурсі та визначити механізми його інтеграції в сучасну іспанську мову Еквадору. Результати дослідження є певним внеском у теоретичні положення контактної лінгвістики, медіалінгвістики, дискурс-аналізу, соціолінгвістики варіативності, корпусної лінгвістики, в аспекті встановлення їх функціональних особливостей з позицій маркування індексальних функцій, оцінних конотацій, репрезентації соціально значущих функцій та створення ідеологем. Запропонована в дисертації інтегрована модель аналізу контактних явищ у мовному середовищі є внеском у розроблення методології комплексного дослідження медіадискурсу в аспекті міжмовних контактів та мовної варіативності. Зазначена модель може бути використана для дослідження аналогічних механізмів міжмовної взаємодії в інших мовних спільнотах. **Практичні рекомендації** та перспективи подальших наукових досліджень, зазначені в рецензованій роботі, є обґрунтованими. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані при викладанні курсів медіалінгвістики, соціолінгвістики, прагмалінгвістики, корпусної лінгвістики, лексикології. Перелік індигенізмів, що входить до авторського корпусу, із зазначенням їх частотності, структурно-синтаксичних, семантичних та прагматичних характеристик, може слугувати емпіричною базою для дослідження мовних контактів у медіадискурсі країн іспаномовного ареалу. Отримані дані про індигенізми як маркери індексальних функцій (оцінна маркованість, соціолінгвістична та прагматична зумовленість, ідеологічна орієнтація) можуть бути використані у лексикографічній практиці.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та узагальнення, представлені у рецензованій дисертації

Марії Сизько, є достатньо обґрунтованими, логічними та послідовними. Дисертанткою окреслено концептуальні засади дослідження, чітко сформульовано мету та завдання, що відповідають поставленій меті, обрано відповідні методи дослідження, що дозволяють досягти поставленої мети. Фактичний матеріал, обраний для дослідження, є репрезентативним.

Теоретичне підґрунтя роботи становлять праці вітчизняних та зарубіжних вчених в галузі контактної лінгвістики, соціолінгвістики, дискурс-аналізу та корпусної лінгвістики, що зумовлюється комплексною метою дослідження. Основним складником теоретичної бази є контактна лінгвістика, що вивчає запозичення та структурні зміни як результат соціально зумовленої взаємодії мовних систем, що визначає стабілізацію мовних форм у багатомовному середовищі (Thomason, 2003; Winford, 2003; Mufwene, 2008). Не менш важливим складником теоретичної бази є уявлення про іспанську мову Латинської Америки як варіативну систему, що виникає в умовах тривалого співіснування та контакту з мовою корінних народів, що дозволяє розглядати індигенізми як елементи динамічної системи (Lipski, 1994; Lope Blanch, 1993; Moreno Fernández, 2015). Застосування соціолінгвістичного складника уможливорює врахування при аналізі дослідження мовної ідентичності та багатомовності, що дозволяє визначити лінгвокультурний маркер індигенізмів (Haboud, 2010; Zimmermann, 2014). Прагматичний та дискурсивний виміри уможливають визначення прагматичного маркера індигенізмів у масмедійному дискурсі (Бацевич, 2009; Crombez, et al., 2022; O’Keeffe et al., 2011).

Заслугує на позитивну оцінку застосування **комплексної методології** дослідження. Методологічну основу емпіричного аналізу становлять принципи корпусної та кількісної лінгвістики, що застосовуються для забезпечення системного характеру обробки мовного матеріалу й верифікації результатів. Поєднання аналізу частотності вживання мовних одиниць, конкордансів і дискурсивної інтерпретації відповідає сучасним тенденціям інтеграції кількісних і якісних підходів у мовознавстві. Поєднання у процесі дослідження загальнонаукових, корпусно-кількісних, дискурсивно-аналітичних та контактної-лінгвістичних методів свідчить про системний характер обробки емпіричного матеріалу та достовірність отриманих результатів.

Положення, що виносяться на захист, є логічно послідовними, взаємопов'язаними та повністю відображають основні результати проведеного дослідження. Вони є достатньо аргументованими та переконливими, відповідають поставленій меті та завданням дисертаційного дослідження. Сформульовані положення мають теоретичне і практичне значення, і є особистим внеском здобувачки у розроблення проблематики дослідження індигенного компонента в масмедійному просторі. Заслугує на позитивну оцінку створення аналітичної моделі для дослідження індигенізмів, типологізація синтаксичних моделей інтеграції індигенізмів в іспаномовний публіцистичний текст, визначення характеру контактної динаміки індигенних елементів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Рівень виконання поставленого наукового завдання засвідчує високий рівень володіння здобувачкою методологією дослідження, вміння аналізувати емпіричний матеріал та самостійно розв'язувати складні наукові проблеми. Дисертантка продемонструвала ґрунтовне володіння методологією лінгвістичних досліджень, вміння обирати та поєднувати методи, що повністю відповідають меті, завданням, предмету та об'єкту дослідження. Комплекс методів дослідження забезпечив наукову достовірність отриманих результатів, аргументованість і переконливість основних положень та висновків.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Апробацію основних результатів рецензованої дисертації у формі тез та доповідей здійснено на одній міжнародній та кількох всеукраїнських наукових конференціях: 17-ій Міжнародній науковій конференції «Мова як світ світів. Граматика і поетика текстових структур» (9–10 листопада 2023 р.); IX Всеукраїнських наукових читаннях за участю молодих учених «Філологія ХХІ століття: нові дослідження і перспективи» (10–11 квітня 2025 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Сучасна філологія: лінгвістика, літературознавство, перекладознавство, фольклор» (13–14 листопада 2025 р.).

Коло проблематики дослідження, що містить теоретичну базу та отримані практичні результати, викладено у чотирьох одноосібних статтях у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б» зі спеціальності 035 Філологія станом на дату опублікування.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Структура дисертації відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку літератури, списку ілюстративного матеріалу та додатків. Вхідні положення (завдання дослідження, об'єкт, предмет теоретико-методологічна основа дослідження, наукова новизна, теоретичне і практичне значення роботи) визначенні у вступі та відповідають меті дисертації.

Перший розділ дисертації «Мовний контакт та публіцистичний дискурс у сучасному лінгвістичному вимірі» спрямовано на визначення теоретичних засад дослідження, пов'язаних з окресленням засадничих принципів аналізу мовних контактів та публіцистичного дискурсу з огляду на їх взаємопов'язаність, взаємодетермінованість та соціальну зумовленість. Мовний контакт розглядається як динамічний процес, що зумовлює мовну варіативність на різних рівнях системи, для дослідження якого необхідним є застосування дескриптивного та інтерпретативного підходів. Обґрунтовується необхідність поєднання дискурсивного аналізу та методів корпусної лінгвістики як невід'ємних складників методології дослідження.

Другий розділ дисертації «Корпус публіцистичного дискурсу та аналітична модель його дослідження», що забезпечує методологічну цілісність дослідження, присвячено окресленню засадничих принципів аналітичної моделі публіцистичного дискурсу з визначенням параметрів зіставлення. У цьому розділі здійснюється типологізація індигенізмів та визначається корпусно-дискурсивна рамка їхнього аналізу з позицій соціальної варіативності, що задає перспективу емпіричного аналізу корпусних даних. Це дозволяє виявити

дискурсивні функції індигенізмів у сучасному медіапросторі іспанської мови Еквадору.

Третій розділ дисертації «Лексичні та синтаксичні прояви мовного контакту в публіцистичному дискурсі Еквадору» присвячено комплексному аналізу лексичних та синтаксичних контактних одиниць у масмедійному просторі Еквадору на матеріалі корпусу за період 2019–2024 років. При цьому кількісний аспект поєднується з семантико-синтаксичним, прагматичним та дискурсивно-ідеологічним аналізом. Показано, що в масмедійному дискурсі Еквадору індигенізми здійснюють денотативну номінацію етнокультурних реалій, що можуть набувати конотативно-оцінного значення та прагматичного навантаження. Встановлено основні функції індигенізмів (маркування локальності, автохтонності, культурної автентичності, політичної суб'єктності), що визначаються у результаті співвіднесення з історичними подіями, соціальними практиками, ідеологічними позиціями. Описано типові синтаксичні моделі інтеграції індигенного матеріалу в іспаномовний текст.

Висновки, які складаються з восьми пунктів, чіткі та структуровані:

1. *«Уточнено теоретичне розуміння індигенізмів у сучасному іспаномовному дискурсі Еквадору»*; *«Обґрунтовано доцільність використання нейтральної моделі запозичення»* (с. 206).
2. *«Розроблено корпусно-методологічну процедуру дослідження індигенізмів у медіадискурсі»*; *«Проведено розмежування індигенізмів і суміжних категорій»* (с. 206).
3. *«Встановлено частотні та тематичні закономірності функціонування індигенізмів у публіцистичному дискурсі Еквадору»* (с. 206).
4. *«Виявлено різний ступінь інтегрованості індигенізмів у журналістський текст»* (с. 207).
5. *«Виокремлено типові синтаксичні моделі інтеграції індигенного матеріалу в іспаномовний журналістський текст»* (с. 207).
6. *«Доведено інкорпоративний характер мовного контакту на синтаксичному рівні»* (с. 207).
7. *«Встановлено дискурсивно-ідеологічні функції індигенізмів у сучасному медіапросторі Еквадору»* (с. 207).
8. *«Запропоновано аналітичну модель континууму “лексема → конотація → соціальний індекс”»* (с. 207), а отже, логічно завершують дослідження, повною мірою відповідають поставленим у вступі завданням (с. 19–20) і репрезентують результати їх розв'язання, конкретизують основні положення та наукові здобутки дисертації.

Список використаних джерел налічує 220 позицій, серед яких 19 – вітчизняних і 201 – зарубіжних науковців. Залучення до аналізу значної кількості праць зарубіжних вчених, що становлять теоретичне підґрунтя роботи, є закономірним з огляду на те, що проблематика взаємозв'язку між частотністю неологізмів та їх індексальними функціями не отримала належного висвітлення в українському науковому середовищі на сучасному етапі. Опрацювання англomовної літератури у поєднанні з теоретичними доробками вітчизняних лінгвістів сприяє формуванню методологічної бази дослідження, що свідчить про високий рівень теоретичної підготовки дисертантки й уможливорює реалізацію мети дослідження та відповідних завдань.

Додатки, що містяться в дисертації, складаються з чотирьох частин. Додатки А-В (с. 323-349) містять систематизований перелік індигенізмів, зафіксованих у публіцистичному корпусі 2019-2024 рр.: топонімів, етнонімів, демонімів, назв мов. Кожен з індигенізмів містить відповідні характеристики:

мова-джерело, етимологія, частотність вживання. Додаток Г (с. 349–350) містить список опублікованих статей за темою дисертації, що відображають основні результати наукового дослідження, а також відомості про їх апробацію.

Зміст анотацій українською та англійською мовами ідентичний та висвітлює основні положення роботи.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації та публікацій Марії Слизько свідчить про дотримання авторкою вимог академічної доброчесності. Всі положення наукового дослідження сформульовано коректно. Положення, що виносяться на захист, є самостійними й оригінальними. Посилання на інші джерела інформації відбувається із дотриманням етики наукових покликань. Фальсифікацій і фабрикацій у дисертації не виявлено. В дисертації дотримано вимоги чинного законодавства щодо авторського права й принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Попри загальну позитивну оцінку роботи вважаємо за доцільне висловити ряд зауважень.

- 1) Слід впорядкувати термінологію, оскільки в роботі часто вживаються «медіадискурс», «іспаномовний журналістський текст», «медіапростір Еквадору», «публіцистичний дискурс» (с. 14, 20, 44, 107) Також викликає питання множинність транслітерації лексичної одиниці *Queschua*: «кічва» (с.2), «кічуа» (с. 10), кечуа (с. 133).
- 2) У роботі інколи вживаються стилістичні огріхи на кшталт «еквадорський матеріал корелює з ширшими моделями функціонування запозичень» (с. 202).
- 3) У роботі подекуди бракує пояснень термінів когнітивної лінгвістики на кшталт «медіадискурс як окремий домен стабілізації контактних форм» (с. 18), «доменна концентрація» (с. 25).
- 4) Отримані в результаті роботи дані про індигенізми як маркери індексальних функцій (оцінна маркованість, соціолінгвістична та прагматична зумовленість, ідеологічна орієнтація) слід було б внести у додатки на стор. 323-349.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Текст дисертації та рівень її апробації засвідчують, що здобувачка наукового ступеня доктора філософії Сизько Марія Федорівна продемонструвала належний рівень загальногуманітарної та філологічної підготовки. Рецензована робота свідчить про розвинені аналітичні вміння, дослідницькі навички та професійні компетентності, необхідні для аналізу та продукування наукових текстів, ведення аргументованої наукової полеміки, а також про здатність аналізувати теоретичні здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців з метою залучення їхніх засадничих принципів до аналізу мовних явищ, дотичних до проблематики дослідження на сучасному етапі.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікації щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Дисертація Сизько Марії Федорівни «Вплив мов

корінного населення Еквадору на лексичні та синтаксичні особливості іспанської мови (на матеріалі публіцистичного дискурсу Еквадору)» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівні, яке відповідає вимогам, передбаченим пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502, від 03 травня 2024 № 507), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Вважаємо, що дисертація Марії СИЗЬКО «Вплив мов корінного населення Еквадору на лексичні та синтаксичні особливості іспанської мови (на матеріалі публіцистичного дискурсу Еквадору)» є логічно завершеним науковим дослідженням, що за актуальністю теми, науковою новизною, власним теоретичним доробком дисертантки, обґрунтованістю наукових результатів, які мають теоретичне та практичне значення й повністю відображені в наукових публікаціях, відповідає вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії і може бути рекомендована до захисту.

Рецензент

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри романської філології
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Валерія ОХРИМЕНКО

Секретар

ПІСЬМОВИЙ
ЗАСВІДЧУЮ
ПРОРЕКТОР З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ОКСАНА ЖИЛІНЬСКА

